

Kargalarda Zekâ

Alet yapmanın yalnız insanlara özgü olmadığı biliniyor. Fakat bu özelliğe kargalar arasında da rastlanmasına ne dersiniz? Üstüne üstlük kendilerine ait bir kültürle bu aletleri kullanırlar. Örneğin, hazırladıkları aletlerin biçim ve boyları ormandan ormana değişiklik gösterir.

Kargaya ormanların açığı kuşu desek hiç de yanlış olmaz. Belki şaşacaksınız ama kargaların zekâsı, iki buçuk milyon yıl önce yaşamış yontmataş devri insanların zekâsına eşit düzeydedir. Yeni zelandalı kuş uzmanı (ornitolog) Gavin Hunt, Yeni Kaledonya kargaları (*Corvus moneduloides*) üzerinde üç yıl çalıştıktan sonra, kargaların alet yaptıkları sonucuna varmış. Nasıl olduğunu görelim.

Birinci alet, ucu kıvrık küçük bir dal parçasıdır. Karga çalılıklarda uçarak ucu kıvrık bir dalcık arar. Gagasıyla bu dalcığı koparıktan sonra dikkatle onun yapraklarını temizler ve bazen de kabuğunu soyar. Sonra bu dalcığı ağaç kovuklarına sokarak oradaki tırtıl, örümcek ve böcekleri dışarı çıkarır ve dalcığı ayaklarıyla tutarken bu nefis yemekleri de mideye indirir.

Karganın yaptığı ikinci alet daha da şaşırtıcıdır. Önce gagasıyla *pandanus* denilen yöresel bir ağacın sert ve düz yapraklarını koparır, sonra yine gagasıyla yaprağı ince, uzun ve ucu sivri hale getirir; sonunda da yaprağın kenarını dikenler oluşturacak şekilde oyar. Gagasıyla bu dikenli yaprağı ağa

Karga Usta Yeni Zelandalı kuş uzmanı Gavin Hunt'a göre yeni Kaledonya Kargası, şempanze kadar zekidir.

kovuklarına sokar ve oradaki solucanları dışarı çıkarıp yer.

Karga Usta ile alet yapımında rekabete girebilecek öteki kuşlar da vardır: saksagınlardan kurbanlarını di-

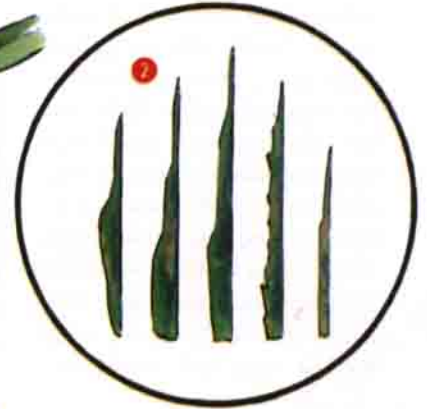
kenler üzerinde çarşıya getirirler; Mısır leş akbabaları ve Galapagos Adaları ispinozları, çaldıkları kuş yumurtalarını yiyebilmek için onları taşla kırarlar.

Hunt'a göre kargaların alet yapışıyla hiçbir kuş rekabet edemez. Hunt şöyle diyor: "Bugüne kadar yabanıl kuşların alet yapışları basmakalıptı. Karga dışında hiçbir kuş, doğada bulduğu bir malzemeyi (dal, yaprak vb) değiştirerek alet haline getiremez". Hunt 1992 Kasım ayı ile 1995 Mart ayı arasında 52 kez 1-4 karganın alet yapışını gözlemledi. Dört gözlemde, kargalar aleti yontuyor ve altmış sekiz uygulamada kullanıyordu. Kuş uzmanına göre karganın yaptığı aletler ileri derecede standarttır. Biçimleri daima önceden tasarlanmış bir modele uyar ve bir yığın eğri dal kullanılması, onların belli bir amaca yönelik olarak hazırlanmış olduğunu gösterir.

Ancak işin daha da ilginç,

hazırlanan aletlerin biçim ve boylarının bir ormandan ötekine farklılık göstermesidir; bu da bir karga kültürünün varlığına işaret eder.

Hayvan kültürü denilince, aynı türe ait çeşitli toplulukların farklı ortamlarda farklı davranışlar göstermesi anlaşılır. Örneğin bir or-

"Çatalımı kendim yaparım". Karga besin bulmak için inanılmaz bir zekâ gösterir. Çalıdan bir dalcık koparır (1) ve bunun kıvrık olmasına dikkat eder (2). Sonra gagasıyla bu dalcığın yapraklarını koparır (bazen kabuğunu da soyar). Bu şekilde böcekleri ağaç kovuklarından dışarı çıkarır (3).

manda dikenli sopalara uzunluğu 10-22 cm, bir başka ormanda 12-25 cm ve bir üçüncü ormanda 11-40 cm idi. Hunt şöyle diyor: "Yeni Kaledonya kargasının davranışı kültürel-dir. Alet yapılışı belli bir projeye göredir ve karmaşık teknik ustalıklar gerektirir".

Kargaların zekâsının tanınması yeni değildir: Karga ölü yapraklar altında ince bir dala böcek ve tırtıl arar; cevizleri yüksekte yere düşürerek kırar... Fakat Gavin Hunt'ın gözlemleri hepsinin üstündedir. Maymun uzmanlarıysa şöyle diyorlar: "...Olabilir; ama bu, karga hayvanların en akıllısı demek değildir." Bretonya'daki biyoloji istasyonundan maymun uzmanı ve irabilimci Anne Gautier ise şöyle diyor: "Bunlar şempanzelerin yaptıkları yanında hiç kalır. Şempanzeler bir yaprağı çiğnemenin onu gözenekli hâle getirdiğini bilmekte ve derin kovuklardan

su almak için bu süngere dönmüş yaprağı kullanmaktadır. Çiğnenmiş yaprağı su dolu kovuğa daldırıp, sonra çıkarıp emerler. Yine şempanzeler yapraklarını kopardıkları bir dalı bir karınca veya termit (beyaz karınca) yuvasına daldırarak karınca ya da termitlerin bu dala tırmanmasını sağlarlar. Sonra da

yalayarak kendilerine bir güzel ziyafet çekerler. Bu bir başka kültürel davranış örneğidir; çünkü bazı şempanzeler bu üstü karınca dolu dalı yalarken, bazıları da karıncaları daldan avuçlarıyla toplayarak ağızlarına atarlar.

Demek ki karga alet yapan tek hayvan değildir. Fakat Hunt'un buluşları kargaların şempanze düzeyinde zekâyâ sahip olduklarını göstermektedir. Irabilimci Konrad Lorenz de kargaların en zeki kuşlar olduklarını doğrulamaktadır.

"İşte hançerim de hazır!" Yeni Kaledonya kargası *Corvus moneduloides*, pandonus bitkisinin sert ve düz yapraklarını gagasıyla kesip biçerek (1) dikenli bir hançer biçimine sokar (2). Sonra bu "hançer"i ağaç kovuklarına sokarak solucanları şişler ve yutar. Solucan avı başarılı geçmiştir doğrusu.

Science & Vie,
Haziran 1996
Çeviri:
Selçuk Alsan